

SÖDERBYBLADET

Nr 9 Årgång 7 Oktober 2007

ISSN 1459-8493

Utgivare: Södra Vallgrund byaråd rf

TRIVSELKVÄLLEN VID LOKALIN

”Tänk om jag hade haft kvar min gamla Anglia från 60-talet, den med felsvängd bakruta. Min Volvo PV från 50-talet hade varit värd att spara. Eller varför inte min gamla Mercedes Benz VA 170 årsmodell 1951 som jag själv ägde på 60-talet.” Kommentarer-na var många när gubbarna intresserat beundrade sin ungdoms bilmodeller. Den allmänna slutsatsen var dock att välfärden hade inte infunnit sig då ännu på 1950- och 60-talet. Man hade helt enkelt inte råd och det var inte ens tänkbart att man skulle ha kvar den gamla bilen när man ”bytte upp sig” till en nyare.

Trivselkvällen blev till en verklig nostalgikväll. Veteranbilarna kom i kortege, med den äldsta, Göran Storgårds A-Ford från 1930 i täten. Parkerade prydligt på uf-Havsbandets gårdsplan enligt parkeringsvakternas anvisningar. Snyggt gjort! De brukar inte gå att styra, de vill styra själva.

För att nämna några av de gamla bilarna: Ford Anglia, årsmodell 1964, medkörd endast 98000 km. Ägare Henning Träskelin från Smedsby.

Mercedes-Benz 300 D, lång, årsmodell 1983, 7 + 1 pers, medkörd 842000 km. Ägare Christer Lindqvist från Vörå.

Triumph Mayflower, årsmodell 1954. Den liknade närmast en liten Rolls-Royce. Ägare var Stig Lytz.

Extra fin var en Ford Anglia, årsmodell 1965. Ägare, Bengt Backman, pensionerad elmontör. Bilen hade förts till Rabb i Veikars för skrotning. Synd, tyckte Weiner och köpte den. År 2001 köpte Backman den av Weiner. Bilen är totalrenoverad med originalmotor, ny sätesbeklädnad och nytt innertak. Berts i Smedsby har målat den.

Dessutom fanns ca 25 andra veteranbilar, alla originella på något sätt, som här inte nämns.

Visst finns det veteranbilar i Södra Vallgrund också. Per-Ole Westergård har en Mercedes Benz 280, årsmodell 1974, automatväxlad, med taklucka.

Anton Ohls (Örjans son) har en Ford Anglia årsmodell 1966. Örjan köpte bilen av Milda Backman för ca 15 år sedan. Anton som ännu inte har körkort kommer att renovera bilen.

Ca 150 personer, bybor och veteranbilsägare, trivdes i den vackra sommarkvällen. En verklig trivselkväll där alla trivdes och alla åldrar kunde umgås och ha något att prata om. Kanske en tradition att hålla vid liv!

Köket och dess personal fungerade klanderfritt och bidrog till trivseln. Stort tack till byns föreningar som stod som arrangörer.

Ett tack och till glädje kan också den veteranbilsägares kommentar vara, när han kom in i uf-lokalen: ”Oj, vad snyggt uf-lokal ni har.”

Solen hade dalat bakom björkarna och kvällskylan gjort sig påmind innan de sista besökarna drog sig hemåt.

Börje

RÄTTELSE

I förra numret av Söderbybladet, artikeln om, ”Öppna hus vid fiskeläget” skulle det vara Christer Lindberg som vevade ”storhärvelin”. Inte hans bror Börje.

Christers spalt

I flera års tid i samband med budgetbehandlingen i fullmäktige har jag framfört åsikten om att vi borde begränsa inflyttningen till centrumområdet för att vi skall hinna bygga ut servicen i den takt som befolkningsökningen kräver. Tyvärr har jag inte fått något gehör för mitt resonemang. Därför är det inte för mig överraskande att man nu börjar prata om att de akuta utrymmesbehov som nu finns bör förverkligas så att man drar bort kostnaderna från landsbygden genom att stänga små skolor och för dessa pengar som man sparar bygga till i centrum, detta trots att jag varnat för denna utveckling.

Jag kan på intet sätt godkänna detta resonemang, en elev på landsbygden skall ha lika stor rätt till en närskola som en som flyttat in till centrumområdet i kommunen. Det tas tydligen till alla möjliga infallsvinklar för att komma åt dom mindre närskolorna på svenskt håll, tråkigt att tankarna föds bland dom ansvariga för svensk service.

Den fasta avfallsavgiften för sommarstugor som fullmäktige beslutade om är uttryckligen en fast avfallsavgift och har ingenting att göra med köksavfallet. Skulle vi inte ha gjort så, så skulle avgiften för den fast bosatta befolkningen ha måst höjas för att ta in samma penningsumma. Då tyckte jag att det var bäst att alla, och inte en del, är med och betalar.

Äntligen har, vi nu kommit så långt att vår by skall planläggas beträffande boende och servicestruktur. Nu vore det viktigt att alla aktivt följer med den planeringen, så att inte planförslaget sedan uppfattas som att någon blivit överkörd och inte fått vara med i processen, det är nu som framtiden görs för var den fast bosatta befolkningen skall vara och var fritidsbosättningen skall vara.

Landskapsplanen börjar så småningom komma till behandling. Enligt rykten har man inte respekterat kommunstyrelsens åsikt om att vindkraft inte borde planeras i vår by. Här krävs nu också hjälp av markägarna så att de följer med behandlingen av planen och skrider till åtgärder för att förverkliga sina egna önskemål, lätt blir det inte eftersom det inte kommer att byggas någon etanolfabrik för bränsle och energin måste i större utsträckning än tidigare vara förnybar.

Löneförhandlingarna som nu pågår kommer inte att göra det lätt att få en ny budget för nästa år, speciellt inte när det gäller att vidareutveckla verksamheten och uppfylla de krav som finns hos invånarna.

Christer Stolpe

FRÅN GRUND TILL HOLME

Verksamheten på Korpholmen och späteleskehospital i Kronoby tog sin början 1631. Spätelesketiden var kort. I stort sätt endast 1600-talet. Under 1700-talet tog verksamheten en annan vändning. Man började ta hand om dårar. Stället blev kallat Österbottens sociala soptipp. Människor löstes in som socknarna inte ville ha. Det blev de förskjutnas stat. Efter stora ofreden blev Finland ockuperat av ryssar som plågade och pinade befolkningen till vanvett. De blev dårar. Ryssarna påstods söka efter nedgrävt silver.

Dårhusen innehöll sammanlagt 30 celler med en dåre i var cell. I cellen fanns en säng med lite halm, en potta i knuten samt en kedja att vara fjättrad vid.

Någon vård gavs inte. Med kallt vatten och genom att piska dem försökte man driva ut de onda demonerna.

År 1732 besökte Carl v Linné platsen. Som 18-åring besökte Zacharias Topelius platsen tillsammans med sina föräldrar. Det sägs att han förfärades över stanken och de mörka skepnaderna, i sina celler som liknade djur lika mycket som människa.

Socknarna Kronoby, Pedersöre, Karleby och Kellviå skulle stå för hospitalets baslivsmedel och ved. Det klagades ofta på att ved inte fanns. Man hade hyggligt med mat men kläderna var slitna och smutsiga.

Hospitalfogden bodde en bit ifrån på hospitalhemmanet. Det fanns kock med eget hus samt hus för pigor och drängar. Enligt en karta från 1743 visas en by med ett 40-tal hus.

En hospitalpräst fanns sedan starten 1631. Hospitalkyrkan byggdes 1650.

Verksamheten på Korpholmen upphörde 1841 då allt lösöre och alla byggnader såldes på offentlig auktion.

Om allt detta berättade vår kunniga guide, Håkan Vikström, för ett 40-tal skärgårdsbor som var på sommarutfärd. Utfärden ordnades av Södra Vallgrund Marthaförening. Från Vallgrund till Korpholmen, från ett grund till en holme. För den oinvigde låter det som en båtutflykt, men nej, vi åkte buss, Wiik & Ström, från dörr till dörr.

Håkan Vikström är ordförande för Kronoby hembygdsförening. Som inspirerande guide i museet fungerade Mats Jungner

För att hedra minnet av tidigare generationer har man nu på samma plats byggt en ny kyrka. Den invigdes den 17 juni detta år och det påpekades att den skall vara en levande kyrka och inget museum. Dop kommer att förrättas här ännu denna höst. Till nästa sommar har vigslar aviserats.

Kronoby hembygdsföreningen som driver projektet hade kallat timmerman Seppo Kalliokoski från Halsö att utföra det praktiska arbetet. Kyrkan mäter 8 x 6 meter, blev färdigt timrad i Halsö våren 2006. Halsöborna ville ha en avskedsgudstjänst innan kyrkan skulle flyttas till Korpholmen. Enligt Seppo Kalliokoski blev det en: "Ei katollinen jumalanpalvelu". Uttrycket kan översättas med: "En ickekatolsk gudstjänst" eller "en gudstjänst utan tak".

Den 21 augusti 2006 kl 10 kom stockarna till Korpholmen och innan klockan gott ett varv var kyrkan uppmonterad. Kalliokoski var en händig man. Han hade smitt gångjärn, handtag och spikar. Tillverkat predikstolen, altarskranket och förlagan till bänkarna. De otroligt breda golvplankorna (ca. 50 cm) hade sågats av granar som vuxit höga på Saarijärvis moar. Altaret, som man hittat i sockenstugan, hade Krister Lindqvist restaurerat. Det kan härstamma från 1660-talet och funnits i den sockenkyrka som stått på den plats där Kronoby nuvarande kyrka står.

De blyinfattade fönstren har tillverkats av Aila Järvelä. Mässingslampetterna av Leif Finell.

Kyrkans yttertak var täckt med 4000 takspån av asp.

De finlandssvenska fonderna har gett ekonomiskt stöd. Största stödet har talkojobbarna gett. Håkan talade om Finlands gråa guld, gubbar och gummor, 60 –80 år.

Innan vi lämnade kyrkan läste Linnéa Tallgård ur Lolan Björkmans bok om Korpholmen. Erik Björkman spelade bl.a. en brudmarsch på sin fiol.

På Hopsala byagård serverades mat. God mat! De båda kockarna bör nämnas: Margareta Vikström, fru till Håkan samt Margareta Norrgård, syster till Håkan. Hängde ni med? Vi tar lite mera släktutredning! Syskonen Håkan och Margareta har två bröder också. De heter Erik och John, biskop respektive ärkebiskop, numera pensionerade. Syskonen Vikström har vuxit upp på Hopsala byagård som då var skola och där deras far var lärare.

Efter maten berättade Margareta, syster till Håkan, om barndomstiden på skolan och vilka hyss de kunde haft sig för i skolomgivningarna och på den mäktigt stora skolvinden.

Trots att det småregnade hela dagen var alla överens om att det varit en mycket lyckad och inspirerande utfärd.

Deltagarnas näringsbehov och kunskapsförråd blev väl påfyllt. Naringen blev till energi för dagen, kunskapen finns lagrad för framtiden.

Börje

Ps. Många köpte lotter på en vackert blå matta. Ni kan sluta vänta på att vinna den. Annette vann den. Ds.

RESA TILL IKEA

Vi planerar en resa med ”Skäribussen” till **IKEA i Haparanda den 27.10.2007**.

Tanken är att bussen startar från Södra Vallgrund Hlg kl 06.00. Vi tar upp passagerare längs vägen, t.ex. Vallan kl 06.05, Shell Replot kl 06.15, Stadshuset i Vasa kl 6.45. Tillbaka är vi någon gång efter midnatt. Anmäl dig och dina vänner till Lilian 0400-487274 eller Susanna 050-5244935.

Obs! IKEA-katalogen för år 2008 gäller redan! Du kan beställa den kostnadsfritt hem i din postlåda på www.ikea.fi. I den hittar du reseinspiration!

Lilian & Susanna

HÄNDER I LOKALIN

Talko i lokalin! Talkohjälp mottages med tacksamhet nu på lördag 6.10 från kl 10 och framåt. Vi målar väggarna i köket och i hallen.

Talkoarbetet fortsätter på söndag om så behövs. Uf-flickorna bjuder på kaffe.

Greenhouse Drop-in i lokalin söndagen den 14.10 kl 14 – 16. Sök dina favoritplagg bland väl-designade, klädsamma och moderna kläder i läckra tyger samt trendiga skor, väskor, bälten och smycken. Välkommen!

KOM I FORM

Folkhälsan driver ett projekt som syftar till att öka den äldre befolkningens kondition. Kom med ut och promenera. Med eller utan stavar. Att göra det tillsammans är roligt och inspirerande.

Vi börjar med att samlas nu på söndag den 7.10 kl 17.30 vid Sommaröhallen. Lämplig dag och rutt kan diskuteras.

Kontaktpersoner i Södra Vallgrund som också ger tilläggsinformation är:

Rose-Marie Snygg, tel. 3527603

Annette Anderson, tel. 3527758

NOTERAT

Alla har väl noterat att Södra Vallgrund fått en **egen skylt** uppsatt på Sjörosäng. Det tackar vi för! En skylt som berättar att du kommer in i Kvarkens skärgård och världsnaturarvet har även blivit uppsatt på Fjärdskär, strax innan bron.

Så har vi **postlådsrumban**. En del har flyttat sina lådor enligt given anvisning, andra har inte behövt flytta alls. På vissa ställen har någon i gruppen flyttat sin låda men inte alla. Vissa postlådsgrupper kommer att vara väldigt utsatta för snöplogningen och få problem med stora snökar-mar.

Enligt postiljonen har den totala utdelningstiden nog blivit kortare. På vissa ställen går det väldigt snabbt, på andra ställen har det blivit långsammare eller inte påverkat tiden alls. Om ett år kanske vi vet mera.

Vi kan också konstatera att av de storstilade **flygfältsplanerna** blev intet. Någonting har falerat. För säkerhets skull ringde jag Gertrud Ståhl och frågade om hon sett något flygplan landa. Men nej, däremot hade hon sett en tornfalk (måste varit en tornfalk enligt beskrivning) flyga över gårdstunet och satte sig på fågelbrädet för att invänta dagens rätt.

Har någon **räknat ladorna** på Sjörosäng? Ca. 20, säger Gertrud. Jag tror nog 30 är närmare sanningen. De blir ju inte fler. Kan undra när de sista

ladorna byggdes? Hur många lador har vi kvar efter ytterligare en generation?

Kan till slut inte låta bli att sända en tacksamhetens tanke till Yngve Sten! Genom vall- och sädesodling på fält som annars skulle växa igen håller han **landskapet öppet**. Tack, Yngve!

Noterade gjorde Börje.

Vad heter "grejen"?

I den artikel i förra numret av Söderbybladet som handlade om repslagning vid Granösunds fiskemuseum efterlystes namnet på den "grej" som Olof gick och drog längs det blivande repet.

Det har nu klarnat. Solveig Sandvik från Mariehamn har tagit reda på det. Den har två benämningar, **kalv** eller **tvinnhuvad**. Vi får väl antaga att samma benämning gäller även här i vår skärgård.

Börje

SKOLOR I VALLGRUND

Här fortsätter Josef Lindgréns skolhistorik.

De kyrkliga barnskolbyggnaderna tillhörde inte Replot församling, utan var byarnas egendom. År 1913 kunde kommunen få statsbidrag för skolhus och lärarlöner. Därför överläts barnskolorna till kommunen. En rättvisare kostnadsfördelning med skola i kommunens regi var troligen delorsak till att barnskolorna utan större protester överfördes från kyrkan till kommunen.

Prosten Smeds i Replot var den som var mest avvisande. Han ställde villkor: Om inte barnskolorna i fortsättningen skötte religionsundervisningen så, att den kunde utgöra grund för skriftskolan, skulle barnskolorna ånyo övertas av församlingen.

De närmast följande åren deltog såväl elever som lärare i barnskolorna i de årliga läsförhören. År 1924 vägrade dock unga lärarinnan Marta Hansson att med sina elever vara med om läsförhöret. Hon följde direktiv som direktor för Vasa småskollärarseminarium utfärdad. Han ansåg det viktigt att kyrkans hegemoni i fråga om barnskolorna måste brytas.

Skolhusen i Vallgrund

I Södra Vallgrund byarkiv finns år 1882 en "Längd över skolutgifter i Vallgrund". Troligen är det frågan om material och dagsverken för uppförande av barnskolhuset i Södra Vallgrund. I ett protokoll från kyrkorådet i Replot rapporteras 13 januari 1884, att

byamännen i Södra Vallgrund byggt egen skola och anställt en lärare.

Skolan byggdes på den plats där skolan nu finns. Skolhuset inrymde ett stort klassrum, en tambur och en kammare avsedd till lärarbostad. Lider och andra uthus fanns där nuvarande uthusrad finns.

Norra Vallgrund barnskola uppfördes på den tomt där restaurang Vallan nu finns. (I dag får vi säga, fanns. Red anm.)

Lärare i de kyrkliga barnskolorna i Vallgrund

Ombyte av lärare i de kyrkliga barnskolorna förekom ofta. Lönerna var låga och bostäderna undermåliga. Många lärare sökte sig bort efter ett års tjänstgöring.

I Replot kyrkostämma- och kyrkorådsprotokoll upptas tidvis noggrant alla lärarval. En del av de vikarierande prästerna antecknade dock inte alla lärarval. I synnerhet är det i en del fall omöjligt avgöra om en lärare verkat flera år i följd eller ersatts av någon annan person som inte förekommer i protokollen.

Från och med att barnskolverksamheten överfördes till kommunen år 1913 har inga skriftliga uppgifter om lärarval påträffats.

Lärare i barnskolorna i Södra Vallgrund

- 1877 – 78 Johan Isak Molander
- 1881 – 83 Johanna Elisabeth Dahlin
- 1884 – 87 Byamännen utsåg egen lärare
- 1888 Isak Simonsson Häggqvist
- 1890 Erik Molander
- 1891 Anders Finnbäck
- 1893 Benjamin Öhrn
- 1895 Herman Rönn
- 1896 – 1903 Maria Stegar
- 1904 – 05 Vendla Elenius. Byborna ville ha en manlig lärare Vendla ansågs ha dålig disciplin.
- 1906 Karl Granlund
- 1907 – 12 Karl Sperring (Hägglund)

Genom intervjuer av ordsbor har vi lyckats få fram några namn på lärare i barnskolan i Södra Vallgrund under perioden 1913 – 23. De som nämns är: Karolina Öster, Hulda Haga, Signe Snygg, Elna Back, Ester Backlund och Mia Öist. Fler bybor torde ha verkat som lärare här i byn.

Fortsättning i senare nummer.

SÖDERBYBLADET

Redaktör: Börje Anderson

Lotsvägen 2, 65930 Södra Vallgrund

Tel. 06-3527758, GSM 050-5917958

E-post: borje.anderson@netikka.fi

Redaktionssekreterare: Hans Söderlund

Sommarösvägen 442A

65930 Södra Vallgrund, tel. 06-3527586

Nästa blad, nr 10 utkommer omkring vecka 47.